

TEGENWOORDIG DEELWOORD TWDW

Het TwDw wiert gebreikt as de haaneling och het gebiere nog **bieëzig ès**

Èn 't GD gebreike ve het achtervoegsel **-taere**

lopend = loopentaere, spelend = spiëlentdaere

zittend = zittentaere pratend = kallentaere

zwetend = zweetentaere zingend = zèngentaere

grómmelentaere siggdelentaere, goonentaere

Gebreikt as BvNw

zingende tiener 'ne zègenden tiener zèngende tieners

'n trekkend pèèrd 'n trèkkend pèèrd trèkkende pèèrd

kakelende hen 'n koakelende hin koekelende hinne

blaffende hond 'ne blaffenden hond blaffende hon

Gebreikt as Bw mèt outgan '-tig'

een gloeiend heet ijzer = e gleinetig heet ijzer.

'ne roozetig kooien hond, 'ne kroaketig driehgen dènneknop

HULP Ww. HwW

Èn Woordleer -2- (Voltooide tijden) vènder doo ooch iet van.

hèbbe OTt. Vnw Ich hèb, dich hèbs, hèè- zij- het hit, vèè-zij
hèbbe, gèè hèbt.

OVt Vnw haa, haas, haa, haaë, haat **VtDw gehad**

Vroogend: hèb, haa ich, hèbs tich haaste? hiter-haater-hit ze
haa ze - haa 't, hèbbe- haaë ve. Hèbder -haader

zijn, OTt bèn, bès, ès , zijn, zijt

OVt woas, woers, woas, woere woert **VtDw gewèèst**

Vroogend: bèn, woas ich, bèste-woerste, èsser, woas 'r-ze 't,
woere ve, , zijder- woerder?

Hww vervolg

Wèère Het Lijd Vw in de actieve zin wordt Onderw in de passieve zin.

OTt Ich wèèr, wiers, wiert, wèère gèè wèèrt, zij wèère

OVt ich woert, woers, woert, woerte, woert **VtDw Gewoere**

Vroogend wèèr- woert ich? wierste - woerste, wierter, woerter- woert ze- het, wèère woerte ve wèèrder woerder, wèère- woerte ze...?

Wille OTt wil, wils, wilt, wille wilt

OVt wol- woo, wols-woo, wol- wol, wolle- wooë gèè wolt - woot, ze wolle - wooë **VtDw gewild**

Vroog wil ich, wilde, wilter, wilt ze 't, wille ve? wilder wille ze?

Konne OTt ich kan, dich kons, kan konne kont

OVt ich kos, kos, kos, koste, kost zij koste

Vroog Kan, kos ich? konste, kanner kosser, konne koste ve konder kosder?

Zille Zie Toekomende tijd

Goeën OTt gón, gees, geet, goeën, gót, goeën

OVt gónk, gónks, gónk, gónke gónkt, gónke

Vroog góon ich? geeste, gónkste? geeter, gónker, gónk ze 't, goeën ve? gónke ve? gótder? gónktder? goeën gónke

VtDw bèn noo..... gegoeën hèb ...km gegoeën

Zooë Voowaardelijke Wijze

ich zoo, dich zoos, hèè zoo, vèè zooë gèè zoot

Vroog Zoo ich, zooste, zooter, zoo ze 't, zooë ve zootder ,

KOPPELWERKWOORD KWW Zijn worden

Koppelt een naamwoordelijk gezegde aan een onderwerp.

Zie Hulpww. (vervoeging)

Werkwoord Voorwaardelijke wijze

mèt het Hulp ww. zouden = **zooë**

Techn: Vèrm van zooë + Infnit.

In de Volt. tijd: Het Hulp ww. hebben, zijn, worden
achter het Volt. Deelwoord.

Ich zoo, dich zoos, hèè- zij- het zoo, vèè zooë, gèè zoot,
zij zooë .

Ich zoo dènke

Ich zoo gedacht hèbbe

dich zoos lache

Dich zoos gelachen hèbbe

hèè, zij, het zoo verwittige

Hèè zoo verwittigd hèbben asser ..

vèè zooën hèlpe

Vèè zooë geholpen hèbben as ve..

gèè zoot koeëme

Gèè zoot gekoeëme zijn asder.....

zij zooë goeën

Zij zooë gegoeën zijn as ze dat.....

Gebiedende wijze

Het gebod is gericht naar de aangesproken persoon (dich)

Het Pers. Vnw. wiert nie outgesproeëke.

vb. Kom hier = Kóm herte (heiert) Kóm 'ns herte

d.w.z. De mos herte koeëme.

Je moet eens naar hier komen.

Ga weg ! Gank vórt ! Onner de viet out ! Vertrèk !

Houd op ! Haag op ! Sjee out!, Sjee er mèt out !!

Ophaage, zèk ich dich !!!

Je moet..... De moes + dit och dat doehn.

Het kan ook een dwingende uitnodiging zijn.

Nou zoosten dat toch 'ns moeten oafwèrke !

Aanvoegende wijze

Doo zit gemeenlek 'ne wèns èn

vb. Lang lèève de gevierde..... Dat ze èn vrede rèste

Lót het óch smoake ! Smoakelek

Uw Rijk kome. Da's verdiende ier... Wèns datter geierd wiert.

VIERNOAMWEERD VNW

Spellings- en uitspraakregels toupasse.

Persoenlek Vnw

ich, dich, hèè - zij- (ze)- het 't , vèè, gèè zij (ze) mv.

van, vier, oan, mèt mich, dich, him- hier- het, oos, oer, hin.

hiere hieren, ooze oozen

'hen ' en hun ès nie èn gebreik èn 't Gènker.

Betrèkkelek Vnw.

Die = Dèè (Mn) Den hond, **dèè** oanhaagetig beelt.

Dei (Vr) De kat, **dei** doo likt te spènne.

Dat (Onz) Het wèchtsje **dat** èn slóp gevallen ès

Meerv. De minse **dei** dat zègge, ...

Wèllich, Wèlliche (n) De metöör wèlliche nie startde .....

Wat ..... **wat** mich nie oansteeet.....dat. Ès dich **dat** ooch opgevalle?

Bezittelek Vnw

Mijn hous, mijne geboer, mijnen hond, mij kènd

Dijn kat, dij gedach, dijnen hoed, dijne villoo,

Zijn kaar, zijne stoel, zij brier, zij sjiehnke

Hier kleed, hiere sjal, hieren hoed

Oos sjool, Ooze Molly ès 'ne kleenen hond.

Oer (van u) hous, oere jas, oeren doag,

Hin (van zij mv) hin gelèèg, hinne woaterpèt, hinnen hninnestal.

Van mich = de mijne, de mijn (vr) het mijn

Van dich = der dijn, de- het dijn.

Van him = de zijne, de zijn, het zijn

Van oos = den ooze de oos, het oos.

Van óch = den oere,(mn) de oer(vr) het oer (onz)

Van hin (ze mv.) de hin (hinne enk) het hin (onz),

Spellings- en uitsprakegels van het Gènker ooch toupasse

VIernoamweerd

Vroogend VNW

Wie... **Wèème** wèt dat?

Wat... **Wat** zitter? (Wat zegt hij?)

Wèllich-Wèlliche Wèllichen **Wèllich** kat ès der dijn ?

Wèllichen hond beelt doo wier?

Wèllich- (e) lamp brandt nemie?

Onbepoald

boemèt?, doomèt, boevier? doovier, weinie? doen (toen)
dèèn doag, dei wèèk, dei moond, dat jaar Boe?(waar?) Doo
Wei ? Zoe Komt hij ? = Kèmtèr? Kwam hij? = Koem 'r ?
ès hèè ?= Esser? heeft hij? = Hitter? Zijn we? = zijn ver?

WEEDERKEERIG VNW.

Onderwaerp (Ow) en Lijdend vierwaerp(Lvw) zijn dezelfde

zich wasse **Ich** was **mich** (m'n eege)

Dich sjoams **tich** = dichzelf = den eege.

Hèè....zich, Zij...zich; Het... zich, Vèè...oos Gèè... óch,
(mv) **Zij..... zich Gèè** bedènt **óch** Gèè wast **oer** haan
zich verveele, zich oandoehn, zich behelpe, zich imdraeë
zich ammezeere, zich verfrisse, zich verbèètere

VOEGWEERD

Woater, bier **en** wijn zijn drènkboar.
Ich wis het nie **maer** Johan woal. Mieke **noch** An hèbben het
het geziehn. 't Ès lestig óm dat te geleeve. Wei rapper, wei
liever. **As** het rèègent, **dan** wierste noat. Dat ès **ooch** mer
iet van niks

WOORDLEER

VOORZETSEL VZ

Het is een overanderlijk woord

Kan bij een ZSt.nw, een Bijv.nw een Ww staan.

op	op	De bók likt oppe (op de) kast
aan	oan	Dat steet oan de rechter kant Doo hoechste nie oan te dènke.
van	van	Dat ès nog van vierige ieuw. Dèè mikt nogal van z'n oere
naar	noo	Zjos kiehkt noo de wolke. 't Een n,oo 't aaner (noodegang)
met	mèt	Appele mèt pèère vergelijke....
over	ieëver	Ze kalden ieëver de voetbal De brèg likt ieëver de kenoal.
tot	tot	Dat gónk van kód tot aerger. (noo)
In	èn	Het mes liktf ènne (in de) loai. Doo geleeftich nie èn.
voor	vier	De kons kiehze vier dei och dei planne. Den ierste steet toch vier den twwiede.
na	noo	Spijt kèmt noo de foot. Doo kon ste noo fleete.
om	óm im	De gekwetste vroehg òm hèlp. Doen 'r dat hierde, draede hèè zich im.
met	mèt	Ich bèn kontent mèt me loen.
voor	vier	Steet vier (oan) de gesloeëte dier.
achter	achter	Hèè zit bènneen achter de vinster.
Èn vergelijkinge: As ze allebee gelijkwèèrdig zijn: ALS		
As ze versjille: DAN		

WOORDLEER

ZELFSTANDIG NOAMWOERD SOERTNOAM

Toaltechnieke De Gènker spelling toupasse, klinkers enz
De Soertnoam gieft 'ne noam oan al wat besteet.

Eegenoame *wei èn 't A.N. Hoofdlètter*

Jozef, Linsen, Hasselt, Noordzee, West-Vlaanderen,
Kerstmis, het Verre-Oosten, Ford, Philips, Oostenrijker
God, Allah, U.S.A. , Moeder -Aarde, Mercurius, Engels,
Indo-Germaans, Verenigde Naties, Bijbel, St.- Jan,
Tweede Wereldoorlog Twiede Wèèreldoerlog, Westerse
bondgenoeëte. Zjef van Treekske, de Loatgoedstrót dat kan....

Stofnoame. meestal mèt lidw. 'het'

het ijzer, het hoot, het zilver, het lèèr, het gloas, het good
het plestik, het woater, het stool, het hoor, het marmer
maer: de wol, de mèlk, de sókker, de stroep, de zjelee

Gebreikt as bijvoeglek noamwoerd

den ijzere staaf, de hooten dèksel, de lèère band,
de gloaze rout, de zilvere lie"pel, de gooën aermband
de ketoune bloes, de wolle dieëke,

Soamestèllinge

Het lèste deel van de soamestèlling bepoalt het geslacht

en de meervoudsvèrm van het woerd.

de jeugdspelertjes , de wielrenner-s, de startplóg -ge,

het baergdèrp -e,-kes, de noameleest -e,

de wèèkdoag-e, de fóttoograaf- graave.

het sjoolkènd - kènner, 'ne roomansrijver-s

WOORDLEER

SOORTNAAM; TECHNIEK MEERVOUD

Miervoudsvèrme: de outgange

1- op -e- de moon = de moone, den doag = de doag,
de nacht = de nachte, 'n wèèk = wèèke, 'ne mins = minse,
de kroan = de kroane, de plevee = de pleveeë, 'n zèèg = zèège

2- op -er- e gloas = gloazer, e kalf = kalvere, kelfkes,
het wijf = de wijver, e kènd = kènner, e koeët = koeëter

3- op -s de voader = de voaders, de moeder = de moeders
de bekker = de bekkers, 'ne metser = metsers, de reegel =
de reegels, 'ne meeter = meeters, de metöör = metöörs
de poater = de poaters, de spieëler = de spieëlers, 't sijfer =

de sijfers, den durver = de durvers

4- mèt klankveraanering

de bók = de b ik, 'ne knoop = kneep, het hous = de heis,
den hoed = de hie, e broed = brie, den dród = de dree,
'nen tand = taan, 'n kou = kei, de strouk = de streik
'ne zak = zek, 'ne blok = blèk, de noagel = de nèègel,
den hoop = de heep, de mous = de meis. 'n poet = pie (van een
dier) den hoeëf = de heef, de bos = de bès

5 - de eind s wiert -z-

de bloes = de bloeze, 'n roehs = roehze, de pees = de peeze
de bloos = de blooze,; de rees = de reeze, de mees = de meeze
boas = de boaze, 'n noas = noaze, de veliehs = de veliehze

6- De eind -f- wiert -v-

de stoof = de stoove, 'ne staaf = staave. 'ne kèrf (sleeptoen)=
kèrf (stoettoen), de brief = brieve, 'nen dief = dieve, en boef=
boeve,

7- Korte klank blijft kort

'n kat = katte, de pan = panne, de spèn = spènne, 'n pin = pinne,
de ton = de tonne, 'ne gek = gekke, 'nen das =(dier) dasse
de stam = de stamme

WOORDLEER

VERKLEININGSVORMEN

ACHTERVOEGSEL

-ke   1-- Klank verandert niet

mes = meske, kreis = kreiske, been = beenke, knijn = knijnke
bijl = bijlke, fles = fleske, stek = stekske, kou = kouke

2-- Umlaut (klank verandert)

lap = lepke, boom = beemke, lamp = lempke, hous = heiske,
haas = haeske, stoel = stielke, stal = stèlke, doak = dèèkske

-ske   1 klank blijft

wèèg = wèègske, prik = prikske, keike = keikske,
wèèk = wèèkske, pink = pinkske, doehs = diehske

2-- umlaut

zak = zekske, jas = jeske, dók = dikske, nak = nekske
strouk = streikske, klok = klèkske, knoeëk = knieëkske

-sje

de hand = het hensje, kant = kèntsje, hert = hertsje,
'ne klot = e klètsje, e pèèrd = e pèèrdsje, road = rèèdsje
kleed = klidsje, de koart = het kèèrtsje, kat = kètsje

Het lidwoord èn 't ènkelvoud ès altoes **het, 't, een, 'n**

miervoud; **het= de, een geen mv.**

'n pin = pinneke, 'n pan = pènneke, 'ne man = e menneke
het lam = lemmeke, het vel = het velleke,
het sjaerm = het sjaermpje, den aerm = het aermke,
e roam = e rèèmke, de bal = het belke balleke
het hol = het holletje, de helm = het helmpje

WOORDLEER

Lidwoerd Lidwoord

Bepaald: de, den, vier mannelijk (m) woerd
de vier e vrouwelijk (v) en alle miervoude
het 't vier onzijdige (o) en verkleeningsvèrm.

de stoel, den hond, de stiel, de hon
het kalf, het kelfke, de kalvere, de kelfkes

Onbepoald een, 'n, 'ne, van eene, 'nen van eenen
e (dof)
een doehs, 'n poet, 'ne vlieëgel, 'nen hoan, e pèèrd
e pietsje, mv: doehze, poete, vlieëgels, hoane, dis
gee lidwoerd.

Tèlwoerd Telwoord

ee = een (1) Zelfde reegels as èn 't AN.

Hoofdtelw. zès, honnerd, vijfendertig; het oantal
Volout èn lètters

Zèstien meljoen dreihonnerdfijftigdoehzend twiehonnerd
èn cijfers: 16.350.200

As ve het woerd 'meljoen' zègge, zètte ve 'n . (pint)

As ve het woerd 'doehzend' zègge, zè!tte ve 'n . (pint)

Het woerd 'meljoen, miljard, stet alleen, veelvoude van
doehzend; èn ee woerd. (alles oaneen vas)

Rangtèlwoerd verwijst noo 'n ènkelvoudig woerd.

De och het zoeveelste ènne rij.

Lidw. 'de' as de noam m och v ès. 'het' bij onz. woerd
den derden doag, de fiertigste plak, het zèsde blood
de, den ierste, de lèste, het ierste pèèdsjè lènks

WOORDLEER

TOALTECHNIEK BIJVOEGLEK NOAMWOERD

gevoegd bij 'ne Soortnaam (Srtn), een '**wei ès**'-woerd, deit 'n eegensjap oan van het geniemde weezen oan.

De verbeeging: d.w.z. ere kèmt 'n -e- bij as het vier 'n **-de-** woerd steet èn het ènkelvoud.

enk. groot -- grote groet-- groete de groete wèèg
oud-- oude, aad-- aaë den aaën hond

D'r kèmt geen -e- bij as het Bvn bij 'n **-het-** woerd steet (Onz)
e groet blood e sjoen pèèrd, 'n aad hinsje

meerv. grote honden groete hon, sjoen bloar.

'n broune sjoehn broun shoehn, e bloo himme, bloo himmes

Bij Vr-weerd kan het zich nogal 'ns sjille.

de leeg fles-- leeg flesse, , de groete kèrk -- groete kèrke
de bree strót- de bree strótte, 'n rappe mous, 'n kleen mous

Toch iet bezonners Trappe van vergelijking

sjoen -- sjoener -- sjoenste, dik -- dikker, de-den dikste
aad -- aaër-- aadste (aadsten) veel-- mier-- meeste (n)

Ve zègge: Jan ès aad, Pier ès aaër **dan** Zjef, An ès de aadste
100 ès veel, 200 ès mier, 600 ès het meeste
400 ès mier **dan** 150 , (versjil mèt -dan-
400 ès èèveveel **as** 300 + 100 (gelijk mèt -as-)

Zjos ès èèvegroot **as** Jo. (gelijk) Jo ès kleiner **dan** Piet

HET BIJWOERD BW ès 'n '**wei deet**' woerd.

A-- De kat ès 'ne gedèldig-e jèèger. (wei de kat ès = Bvnw)

B-- De kat wacht gedèldig op 'n mous. (wei ze dat deet = Bw)

Dat ès 'nen **dieren** hoed-- Da's 'nen **hielen** dieren hoed

BVvnw

B w

BW veraanere nie maer, ve moete de Gènker spellings-
reegels woal toupasse. vb hoehg-- hoehge-- hoehgen.

WAERKWOERD WW

Ooch hei de reegels van klanke, klinkers meedeklinkers toupasse. Ve zillen de technieken oanhoale dei ve noedig hèbbe bij het doageleks gebreik.

Overdrachteleke Ww. Persoensvèrm

ich, dich, hèè-zij-het- 't- 'r iemes, niemes, iet, (mv) vèè, zij gèè + Vervoegd Ww.

Tijd

1- O.Tt. Technieken wei èn 't A.N. Gènker spellingsreegels

	ich	dich	hèè	vèè- zij	gèè
koeëme	kóm	kèms	kèmt	koeëme	kómt
drènke	drènk	drinks	drinkt	drènke	drènt
zaeë	zae	zaets	zaet	zaeë	zaet
zitte	zit	zits	zit	zitte	zit
haage	haag	hils	hilt	haage	haagt

2- O.Vt Zwakke Ww. De stamklank blijft. Achtervoegsel **-de-** oos Gènker kènt stam + **te** **nie**. Maer; èn 't Volt.Deelw. speelt dèè reegel van -- 't kofschi p -- woal wie mèt.

Hoofdtijde

A.N. Inf	GD Inf	stam	OVT enk	Vt.Dw
lappen	lappe	lap	lapde	gelapt
wonen	woene	woen	woende	gewoend
dansen	daase	daas	daasde	gedaast
koken	koeëke	koeëk	koeëkde	gekoeëkt
geven	lange	lang	langde	gelangd
leven	lèève	lèèf	lèèfde	gelèèfd
razen	rooze	roos	roosde	geroosd
raden	rooie	rooi	rooide	gerood
slachten	slachte	slacht	slachde	geslacht
gebruiken	gebreike	gebreik	gebreidkde	gebreikt.
vissen	vèsse	vès	vèsde	gevèst.

't Kan zijn dat: Inf. en VtDw dezelfde klank
OVt en Vt.Dw andere klank
OVt zwak en Vt.Dw sterk.

An Inf	GD inf	Stam	OVt	Vt.Dw
klinken	klinke	klinkt	klónk	geklónke
Genieten	geniete	geniet	genoeët	genoeëte
dragen	droage	droag	droehg	gedroage
laten	lótte	lót	loet -liet	gelótte
liggen	ligge	lig	loehg	gelèège.
gaan	goeën	gón	gónk	gegoeën
blijven	blijve	blijf	blieëf	geblieëve
breeken	brèèke	brèèk	broek	gebroeëke
doen	doehn	doen	diehg	gedoeën
zoeken	zikke	zik	zócht	gezócht
zéien	ziehn	zien	zoehg	geziehn
Snijden	snijë	snij	snieëd	gesnieë.

4- Tk t. Toekomende tijd

Persoonsvorm van **-zullen- + infinitief**

ich **zal** helpe, dich **zils** mètgoeën hèn- zij- het **zal** zènge,
vèn- zij (mv) **zille** dreeme, gèn **zilt** drènke.

5- Voltooide tijden Verv. Ww van **hèbbe, zijn, wèere + VtDw**

Vt.Tt. Vt. Vt Hèbbe Ich hèn- haa... geholpe, dich hès haas gezóng
hèn-zij-het- hit haa gelache, vèn-zij (mv) hèbbe haaë gezócht
gèn hèn- haat gewèkt.

Zijn ich bèn- woas vèèrig, dich bès gerès, hèn-zij-het ès
woas gezond, vèn-zij (mv) zijn woere gereed, gèn zijt -woert gelèkkig

Wèere ich wèèr- woert zik, dich wiers- woerts geholpe
hèn-zij-het wiert - woert geziehn, vèn- zij (mv) wèere gehierd,
gèn wèert woert vcerzègd.

WEDERKEREND WW.

Onderw. en Lijd. Vw. zijn dezelfde zelfstandigheid.

Met '**zich**'

Vervoeging mèt het wederkerig per.Vnw. + de persoonsvorm
Ich= mich, dich= stich -tich, hèè-zij, het- men, er, iets-iemes
enz. (enk) zich, vèè = oos, ooze, gèè= óch , zij (mv) = zich

Zich wasse	Zich bedènke	Zich kèmmen
ich was mich	ich bedènk mich	Ich kèmm mich
dich wèst tich	dich bedènks tich	dich kèms tich
hèè wèst zich	zij bedèkt zich	het kèmt zich
vèè wassen oos,	vèè bedènken oos	vèè kèmmen oos
gèè wast óch	gèè bedènkt óch	gèè kèmt óch.

Perbeer dat nou 'ns mèt

Zich ammezeere, zich verdoole, zich versjrikke,
zich lótte vervange, zich verstèèke, zich ènhaage.
Ich haag mich èn. Hèè draet zich im.

Doehg dat nou ooch 'ns èn de OVt, Tkt

ONPERSOENLEKE WW.

Ze lótte zich nie vervoege. Gebreik: onbepoald PVnw.

Rèègene HET rèègent, HET rèègende Het hit gerèègend
Hoagele, . Sneie, Donnere, vriehze, doeie, waeë,

'**VROOGENDE VÈRM** ich bèn- bèn ich? dich bès- bès tich?

hèè ès- èsser, gèè zijt- zijder? ve zijn- zijn ver?

dich hèbs- hèbste? hèè hit- hitter? gèè hèbt- hèbder?

dich kèms- kèkste? hèè kèmt - kènter? kómt gèè och kómder?

bij 'hij' zitter, hilter vas? vrieghter iet? speelter mèt?

bij 'zij' enk. kèmt ze? hit ze? kan ze? -Gij , U vènder iet?

zègder iet, Oan wèème vrieghten dat?